

MICHAEL ENDE’NİN “MOMO” ADLI ESERİNİN ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Tuncay TÜRK BEN¹

Hacer Gökçe AVAN²

ÖZ

Çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğun okuma kültürü edinme sürecinde önemli bir rol üstlenirler. Çocuk edebiyatının işlevi ve sınırları göz önünde bulundurulduğunda, çocuk edebiyatı yapıtlarının tasarım, içerik ve eğitsel özelliklerinin çocuk gerçekliğine ve yazınsal ölçütlere uygun olması, sanatçı duyarlılığını yansıtmaları gerekir. Bu çalışmada, Michael Ende’nin “Momo” adlı eseri çocuk edebiyatının temel ilkeleri ışığında incelenmiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öncelikle alanyazın taranarak çocuğa görelilik için kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Daha sonra, incelenen eser; biçimsel (boyut, kâğıt, kapak ve cilt, sayfa düzeni, harfler, resimler), içerik (konu, izlek, ileti, plan, karakter, dil ve anlatım) ve eğitsel özelliklerine göre çocuğa görelilik açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Michael Ende, Momo, çocuk kitabı, Çocuk edebiyatının temel ilkeleri

AN ANALYSIS OF MICHAEL ENDE’S “MOMO” IN TERMS OF THE MAIN PRINCIPLES OF CHILDREN’S LITERATURE

ABSTRACT

Children’s literature works play an important role in children’s process of acquiring a reading culture. Considering the functions and boundaries of child literature, the design, content and educational characteristics of child literature works must be in accordance with child reality and literary criteria and reflect the sensitivity of the artist. In this study, Michael Ende’s work “Momo” was studied in the light of the main principles of children’s literature. The research was carried out by the use of qualitative research methods. In the research, a conceptual framework was developed for the child’s relativity by scanning the literature. Later, the study was examined according to the characteristics of children in terms of formal (size, paper, cover and volume, page layout, letters, pictures), content-related (subject, track, message, plan, character, language and expression) and educational characteristics.

Keywords: Michael Ende, Momo, child book, Terms of the main principles of children’s literature

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Aksaray, tuncayturkben57@gmail.com

² Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Aksaray, gokceavan97@gmail.com

GİRİŞ

Yazınsal değere sahip, estetik niteliği ve bütünlüğü olan metinler, çocukların okuma-anlama becerisini geliştirirken düşünme, karşılaştırma, eleştirme yeteneğini de artırmaktadır (Dilidüzgün, 2018, s.7). Bu nedenle çocukların okul öncesinden başlayarak sanatçı duyarlılığıyla oluşturulmuş nitelikli çocuk kitapları, renk ve çizginin estetik dili ile bütünleştirilerek ana dilinin anlatım güzelliği çocuklara duyumsatılmalıdır (Sever, 2004, s.224).

Çocuklara yönelik hazırlanacak kitaplarda, onların algı ve alımlama düzeyi, dili ve gereksinimleri göz önünde tutulmalıdır. Çocuk yapıtları çocuğa uygun olmalı; ama çocuksu olmamalıdır. Çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine ve okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunacak nitelikleri içermelidir (Dilidüzgün, 2018, s.19). Başka bir deyişle bu kitapların çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda hazırlanması gerekir. Çocuğa görelilik, onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metinlerini de bunlarla örtüş-türmeyi zorlar (Sever, 2013, s.17). Çocuk edebiyatının işlevi ve sınırları göz önünde bulundurulduğunda, çocuk edebiyatı yapıtlarının tasarım, içerik ve eğitsel özelliklerinin çocuk gerçekliğine ve yazınsal ölçütlere uygun olması, sanatçı duyarlılığını yansıtması gerekir.

Çocuk kitaplarının tasarım özellikleri kitap okuma üzerinde önemli etkiye sahiptir. Çocuklar okulöncesi dönemden başlayarak değişik biçim ve boyutlardaki kitaplarla karşılaştırılmalıdır. Farklı tasarım özellikleriyle sunulan kitaplar, çocukların kitaba olan ilgisinin artmasını sağlamaktadır (Akyüz, 2014, s.12). Çocuk kitaplarının boyutları, elde kolayca tutmaya elverişli ve çocuğun ilgisini çekebilecek nitelikte olmalıdır. Kitapların çocuğun kitaplık oluşturabileceği büyüklükte olması gerekir (Sever, 2015, s.121; Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016, s.31). Kitabın görsel etkisini yansıtan, baskı niteliğini artıran ve dayanaklığını sağlayan en temel öge ise kâğıttır. Kullanılan kâğıt mat ve dayanıklı olmalı; yapımında birinci veya ikinci hamur kâğıt kullanılmalıdır (Kirazlı, 2018, s.18; Nas, 2014, s.67). Kapak, çocukları kitabın dünyasına doğru götüren ilk adımdır. Kapağın tasarım özellikleri ve kapaktaki görsellerin etkisi çocuğun kitapla etkileşimini artırır. Kapak tasarımı ve resmi estetik bir özellik taşımalıdır. Çocuğun duyu ve düşünce dünyasını devindirecek kitabın içeriğine ilişkin düşünsel bir hazırlık yapmasına olanak sağlamalıdır (Akyüz, 2014, s. 12).

Kitabın sayfa düzeni, içindeki metnin okumasını kolaylaştırabilecek şekilde hazırlanmalıdır. Çocuk kitaplarında yer alan yazı, resim, rakam, fotoğraf, karikatür gibi ögeler sayfa düzenini oluşturan bileşenlerdir (Sever, 2015, s. 122). Bu bileşenler belli bir bütünlük içinde kitapta yer almalıdır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında çocukların yaş düzeylerine uygun olarak farklı büyüklükte harfler kullanılabilir. Çocuk yaştaki okur kitesine seslenen kitaplar daha büyük bir punto ile yazılırken yaş seviyesi ilerledikçe yazının boyutu küçülebilmektedir (Arıkan, 2018, s. 11).

Çocuk kitaplarının en önemli özelliklerinden birisi de resimdir. Sanatçının yarattığı kurguyu somutlayan bir öge olan resim, çocuk kitabında kendi başına önemli bir işleve sahip olduğu gibi metnin anlamını tamamlayan ve metne yeni anlamlar katan önemli bir uyarandır (Kirazlı, 2018, s.22). Resimler metnin veya sayfanın en uygun yerine konulmalı, sayfa düzeninde bir bütünlük oluşturulmalıdır (Oğuzkan, 2013, s. 368).

Çocuk kitapları biçim açısından olduğu gibi içerik açısından da bazı özelliklere sahip olmalıdır. Konu, izlek, plan, iletiler, karakterler, dil ve anlatım özellikleri çocuk kitaplarının içerik özelliklerini oluşturur. Çocuk kitaplarında işlenen konular, çocukların okuma alışkanlığı kazanmalarında ve kitap sevgisi edinmeleri açısından çok önemlidir (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016, s. 33). Seçilen konu ile çocukların gelişim özellikleri ve gereksinimleri arasında bir koşul bulunmalıdır. Konu sanatçı tarafından işlenerek çocuğun ilgilerini devindirecek, onun düşünme, düşünme, heyecanlanma ve eğlenme gereksinimlerine yanıt verecek hâle getirilmelidir. Kitapların konuları; çocuğun ilgilerine, sevgi ve özgürlük gereksinimine uygunluğu açısından, dil ve içerik bütünlüğü içinde sınılanmalıdır (Sever, 2015, s. 127). Konu kadar konuyu yapılandıran öğelerin de iyi kurgulanması gerekmektedir. Kurgulanan her olayda bir çatışmanın yaşan-

ması kaçınılmazdır. Çatışmalar, olay dizisi boyunca gerilimi artırır. Bu da çocuk okurda okuma isteği uyandıracak bir etkidir (Akyüz, 2014, s. 18). Lukens (1999, s.103-133) çocuk kitaplarında abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık gibi öğelerin konunun yapılandırılmasını zayıflatabileceğini ifade etmektedir. Çocuk kitaplarında konu ve izlek arasında güçlü bir ilişki olmalıdır. Böyle bir ilişkinin olması metnin çocuk üzerindeki etkisini artırır (Sever, 2015, s. 129). Konu ve izlek bağlantısı zayıf olan yapıtlar çocukları ne sanatsal ne de eğitsel yönden geliştirebilirler (Oğuzkan, 2013, s. 371).

Her metin, dilsel özelliğinden dolayı bir iletiye sahiptir. İleti, yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir (Sever, 2013, s. 140). Özdemir'e (2011, s. 115) göre yazınsal nitelikli metinlerde ileti kesin yargılara dönüştürülerek okura aktarılamaz. Bu iletiler metnin dokusuna sindirilir. İletiler çocukların gelişim özelliklerine uygun olmalı (Kıldan ve Bilgici, 2011, s. 107); bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine katkı sunmalıdır (Cesur ve Baş, 2015, s. 66). Çocuk kitaplarında, duygu ve düşünceler ile olaylar tutarlı bir plan içinde sıralanmalıdır. İyi bir plan, olaylar, durumlar, düşünce ve duygular arasında uyumlu bir ilişkinin gerçekleşmesini sağlar; eserin okur üzerindeki etkisini artırır (Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016, s. 34). Çocuk edebiyatı yapıtlarında karakterler de önemli bir yer tutmaktadır. Çocuklar okudukları kitabın kahramanlarıyla özdeşim kurarlar. Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinden, davranış ve eylemlerinden etkilenip onlara öykünürler. Yazarın yarattığı kahramanın iyi geliştirilmiş özellikleri, okuma eyleminde çocukların da olmaya çalıştıkları özelliklere dönüşür (Sever, 2015, s. 130).

Bir çocuk edebiyatı yapıtını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli özelliği dili ve anlatımıdır. Nitelikli çocuk kitapları erken dönemden başlayarak çocuklara gelişimlerine uygun bir dil çevresi sunar; onların söz varlığını, dil bilincini ve duyarlılığını geliştiren araçlardır (Sever, 2015, s. 131). Çocuk okurun dil ve anlatım özelliklerine sahip olan bir yapıt, onların anlamlandırma sürecine de katkıda bulunabilir.

Tasarım ve içerik özellikleriyle çocuğa göre yaratılmış yapıtların bazı temel eğitim ilkelerine dayanması gerekmektedir. Sever vd. (2013, s.66) bu temel eğitim ilkelerini şu şekilde sıralamaktadır:

- ❖ Çocuk kitaplarında öğüt veren bir anlayış yerine, onları düşündüren; düşündürürken eğlendiren bir yaklaşım olmalıdır.
- ❖ Anlatımda mantık yanlışlığına düşülmemelidir; çocuğun ahlak gelişimi için doğru olan yanlış, kötü olan iyi olarak gösterilmemelidir.
- ❖ Kitaplar cinsiyet ayrımcılığı yapmamalı, kadın ve erkeğe düşen yaşam rollerini eşit göstermelidir.
- ❖ Kitaplarda denetimci ve otoriter yaklaşım yerine demokratik bir tavır sergilenmelidir.
- ❖ Demokratik kültürün birey ve toplum yaşamındaki önemi çocuğa sezdirilmelidir.
- ❖ Kitaplar çocuğun iç denetimini geliştirmesini olanaklı kılmalıdır.
- ❖ Fiziksel ya da onur kırıcı cezalar onaylanmamalı; çocuk, yapılan yanlışın nedenleri hakkında düşündürülmelidir.
- ❖ Sorunların çözümünde iletişimin öncelikli olduğu çocuğa sezdirilmelidir.
- ❖ Kitaplar çocuğun algı ve kavram gelişimini desteklemeli, benlik kavramının ve güven duygusunun oluşmasına katkı sağlamalı, kişiliğini geliştirerek yaşama uyumunu sağlamalıdır.
- ❖ Kitaplar her türlü önyargıdan, ideolojiden, dinsel ve siyasi telkinlerden arındırılmalı, çocuğu boş inançlara sürüklememelidir.
- ❖ Kitaplar çocuğun araştırmacı özelliğini geliştirmeli, yaratıcı ve girişimci kimliğe sahip olmasını sağlamalıdır. Çocuğun gelişim evrelerine uygun biçimde, yaparak ve yaşayarak öğrenme ve öğretme anlayışını benimsemelidir.

Çocukların karşılaştığı kitaplar içerik, tasarım ve eğitsel özellikler açısından çocuğa yönelik ilkesine uygun olmalıdır. Sanatçı duyarlılığının yansıtılmadığı, yazınsal ilkelere ve çocuk gerçeğine uygun olmayan yapıtların çocuk dünyasını olumsuz etkileyebileceği, çocuğun kitapla olan ilişkisini zayıflatabileceği bilinmelidir.

İnceleme konusu yapılan kitap fantastik çocuk edebiyatının önemli örneklerindedir. "Momo yalnızca olayların akış süreci ile ilgili değil aynı zamanda iddia ettiği dünya tasavvurunun eleştiriliği bakımından yalnızca çocuklara değil, yetişkinlere de seslenmektedir." (Oğuzhan, 2011, s.737). Bu bakımdan Alman Çocuk edebiyatı yazarlarından Michael Ende'nin çocuk edebiyatı ürünü olan "Momo" adlı çocuk kitabı biçimsel, içerik ve eğitsel özellikler açısından çocuğa görelilik ilkesi bağlamında incelenmiştir. Yapılan çalışma nitelikli çocuk kitabı seçiminde hangi ölçütlere uyulması gerektiği noktasında anne babalara ve eğitimcilere katkı sağlayacağı için önemli görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Michael Ende'nin "Momo" adlı çocuk kitabını çocuğa görelilik ilkesi açısından incelemektir. Araştırmanın alt amaçları ise şu şekilde belirlenmiştir:

1. Michael Ende'nin "Momo" adlı çocuk kitabı dış yapı özellikleri açısından çocuğa görelilik ilkesine uygun mudur?
2. Michael Ende'nin "Momo" adlı çocuk kitabı içerik özellikleri açısından çocuğa görelilik ilkesine uygun mudur?
3. Michael Ende'nin "Momo" adlı çocuk kitabı eğitsel ilkeler açısından çocuğa görelilik ilkesine uygun mudur?

YÖNTEM

Bu çalışmada betimsel nitelikli tarama modeli kullanılmıştır. Karasar'a (2017, s. 109) göre tarama, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Tarama modeli kullanılan bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.217). Kitaptan doküman incelemesi yöntemiyle elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımı doğrultusunda çözümlenmiştir. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256).

Bu çalışmada, Michael Ende'nin "Momo" adlı eserinin Leman Çalışkan tarafından yapılan çevirisi ele alınarak araştırmaya uygun olarak incelenecektir. Momo, yaklaşık otuz dile çevrilen, dünyanın pek çok yerinde okunan bir kitaptır (Yılmaz, 2012, s. 46). Kavramsal çerçeveye ışığında oluşturulan sorulardan hareketle veri çözümlenmesi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Ana kategoriler "dış yapı özellikleri (tasarım)", "içerik özellikleri" ve "eğitsel özellikler" olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada ana ve alt kategorilerin belirlenmesinde Sever'e (2013, 2015) ait çalışmalar kaynaklık etmiştir. Tasarım özellikleri *boyutlar, kâğıt, kapak-cilt, sayfa düzeni harfler, resimler* alt kategorileri; içerik özellikleri *konu, ileti, izlek, plan, karakterler, dil ve anlatım* alt kategorileri altında ele alınmışlardır. Aynı şekilde temel eğitsel özellikler başlığı altında da eserin çocuğun gelişim özelliklerine ve evrensel değerlere uygunluğu sınanmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Kitabın adı: Momo

Kitabın Yazarı: Micheal Ende

Çeviren: Leman Çalışkan

Resimler: Yazarın çizimleri.

Yayınevi: Pegasus Yayınları

Format: Karton Kapak

Dil: Türkçe

Basım yılı: 2017

Sayfa sayısı: 304

Özet: “Momo” adlı kitap üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla “Momo ve Arkadaşları”, “Duman Adamlar” ve “Saat Çiçekleri” şeklindedir.

Momo sekiz yaşında kimsesiz bir kız çocuğudur. Büyük bir kentin açık tiyatrosunun yıkık bir odasında yaşamaya başlar. Birkaç kişi yanına gelerek Momo’ya yaşayacakları yer bulabileceklerini ya da kendileriyle kalabileceklerini söyler fakat Momo bunu kabul etmez. Kısa süre sonra çevresindekiler onu çok sever ve adeta artık Momo’suz yaşayamaz hâle gelirler. Momo’nun en önemli özelliği sabırlı bir dinleyici olmasıdır. Momo etrafa neşe saçan ve sorunların çözümüne yardımcı olan bir kişi haline gelmiştir.

Onun en iyi arkadaşı çocuklar, çöp süpürücüsü Beppo ve turist rehberi Gigi’dir. Çocuklarla oynayan, Gigi ve Beppo ile konuşan Momo güzel zaman geçirir. Momo ve arkadaşları, güzel vakit geçirirken şehirde yayılmaya başlayan duman adamların farkında değildirler. Gigi, Momo’dan vazgeçemeyen bir insan haline gelmiştir. Hayali zengin ve ünlü olmaktadır. Duman adamlar kentte yayılırken Momo arkadaşlarıyla vakit geçirerek, Gigi ise insanlara masallar anlatarak günlerini geçirirler.

Momo ve arkadaşları böyle güzel vakit geçirirken yaşadıkları şehre insanların zamanları üzerine planlar kuran ve kimsenin farkına varmadan insanların zamanlarını çalmaya çalışan duman adamlar gelirler. “Zaman Tasarruf Şirketi” kurarlar. İnsanları kısa zamanda çok iş yapmaya zorlarlar. Artan zaman duman adamların yaşam süresidir. İnsanlar işlerini sevmeden, mutsuzca yaparlar. Kimse durumun kötülüğünü anlamaz ve tepki göstermez. Oysa insanlar zamanın yaşamın kendisi olduğunun ve yaşamın yerinin yürek olduğunun farkına bile varmazlar. İnsanlar zamandan tasarruf ettikçe, zaman azalmaya başlar ve duman adamların yaşam vakitleri gitgide çoğalır.

Artık Momo’nun yanına arkadaşları gelmemeye başlar. Momo bu durumu arkadaşı Beppo ve Gigi ile paylaşır. Arkadaşları da durumun farkındadır. Artık yanına gelen arkadaşları yanlarında oyuncaklarını da getirirler, eskisi gibi oyunlar oynanmamaktadır. Hatta artık çocukların ailesi Momo’nun yanına bile gitmelerini istememektedirler.

Bir gün Momo odasında kendi boylarında oyuncak bir bebek görür. Bebeği görünce şaşırır. Bir süre sonra başında gri renkli melon şapka ve ağzında küçük gri bir sigara olan bir adam görür. Gördüğü bu adam duman adamdır. Duman adam öteki insanların ruhlarına sızıp onları anlarken Momo’da böyle bir şey olmamıştır. Engellediği sözcükler istemsizce ağzından dökülür. Momo’ya senin gibiler çoğunlukta olsaydı, Tasarruf Şirketi’ni kapatmak zorunda kalabileceklerini söyler. Momo onun gerçek sesini duyar. Duman adam kimsenin onları bilmediği takdirde işlerini yürütebileceklerini ağzından kaçıtır ve Momo’ya söylediklerini unutmaması gerektiğini söyler. Momo bu olaydan sonra uzun süre olduğu yerde kalakalır.

Momo yaşadığı bu durumu Gigi ve Çöpçü Beppo ile paylaşır ve arkadaşı olan çocuklara haber salarak toplanırlar ve duman adamlara karşı yürüyüş yaparlar. Yürüyüşü yaparken Gigi’nin yazdığı marşı söylerler. Fakat yetişkinlerin çoğunun, çocukların zamanın önemiyle ilgili yaptıkları yürüyüşten haberleri bile olmaz. Duman adamlar Momo’nun bu davranışından dolayı rahatsız olurlar ve toplantı yaparlar. Momo’nun ve arkadaşlarının yapmış olduğu yürüyüşü konuşurlar. Duman adamlardan Momo’ya gerçekleri ağzından kaçıran duman adam cezalandırılır ve verilen bütün zaman duman adamdan geri alınır. Zamanın geri alınmasıyla duman adam şeffaflaşarak yok olur. Duman adamlar Momo’yu yakalamaya karar verirler. Beppo bu konuşmaların yapıldığı zaman oradadır ve duman adamların konuşmalarını ve Momo hakkında verilen karar-

ların hepsini duyar. Tüm bu olaylar olurken Momo, harabenin taş merdivenine oturmuş neyi beklediğini bilmeden beklemeye başlar. O sırada ayaklarına bir şeylerin sürttüğünü hisseder. Bu bir kaplumbağadır. Birden kaplumbağanın sırtında "Beni izle" yazısı belirir. Momo kaplumbağayı izleyerek kente doğru yol almaya başlar.

Bu sırada Beppo, Momo'ya haber vermek için yola çıkar. Duman adamlar da Momo'yu bulmak için harabeye gelirler ama Momo'yu bulamazlar. Duman adamlar gibi Beppo da Momo'yu bulamaz ve ona duman adamların zarar verdiğini düşünür. Gigi'ye haber verir ve o geceyi huzursuz bir şekilde geçirirler. Duman adamlarsa sokak sokak Momo'yu ararlar fakat bulamazlar.

Bu sırada Kassiopeia adlı kaplumbağa ve Momo, Hiçbir Zaman Sokağı'ndan geçerek Hora Usta'nın evine ulaşırlar. Kaplumbağa yarım saat sonra olacakları görebilmektedir o yüzden gidene kadar duman adama yakalanmazlar. Bu sırada duman adamlar Momo'yu didik didik aramalarına rağmen bulamadıkları için Momo'ya yardım edildiğini düşünürler.

Momo, büyük ve gösterişli bir salonun içindedir. Burada Hora Usta ona kendisini tanıtır ve "Hiçbir Yerde Evine" hoş geldin, der. Hora Usta, Momo'yu misafir olarak ağırlar ve Momo'ya zamanın gücünü gösterir. Momo ise çok etkilenir. Zamanın özü çiçekler, küçük kıza mutluluk verir. Huzurla uyumaya başlar. Bu sırada düşmanlar Momo'yu tek başına bırakmayı kararlaştırırlar. Gigi'nin ünlü ve zengin bir hikâye anlatıcısı olmasını sağlayarak iyiliklerden uzaklaştırırlar. Tiyatro yıkıntısındaki yoksul turist rehberi olmak yerine, modern ev ve yaşama sahip zengin bir insan olur. Eski arkadaşlarına zaman ayıramaz. Belirli bir süre bunun büyüüne kapılır fakat sonrasında Momo'nun hikâyesini anlatmak isteyince duman adamlar tarafından engellenir. Gigi o zaman hatasını anlar fakat hatasını düzeltmek için bir şey yapmaz. Çocuklar zaman tasarrufu etmekte duman adamların isteğine göre davranmamaktadırlar. Zamanlarını dolu dolu geçirirler. Çocukların zaman tasarrufu etmemelerinden dolayı duman adamların isteğiyle çocuk depolarına kapatılırlar. Duman adamlar Momo'nun gelmesi için ihtiyar Beppo'nun yüz bin saatlik zaman biriktirmesi, artırması gerektiğini söylerler. O da gece gündüz sürekli yerleri süpürür ve Momo'yu kurtarmak için gece gündüz durmadan çalışır.

Momo bir yıl sonra uykudan uyanır. Kaplumbağa ile geri harabeye gelir fakat kimse yoktur. Günlerini tek başına geçirir. Nino'nun yanına giderek arkadaşları hakkında bilgi almak ister. Nino ona arkadaşlarıyla ilgili bildiklerini anlatır. Momo, Gigi'nin kaldığı eve gider. Onu bulur ve konuşurlar fakat eskisi gibi Gigi onunla gelmez. Momo eve döner ve Beppo gelir diye düşünerek "ben geldim" yazan bir not bırakır. Sonra caddeye çıktığında eski arkadaşlarından üç tanesine rastlar fakat arkadaşları da eskisi gibi değildir. Momo'nun ısrarlarına rağmen onunla oynamaya gelmezler.

Duman adamlar kaplumbağayı öğrenirler ve Hora Usta'ya gitmek için kaplumbağayı takip ederler. Eve giremezler çünkü orada duman adamlar yok olmaktadır. Bu sırada Hora Usta'nın aklına bir çözüm önerisi gelir ve Momo'ya bulduğu çözüm önerisini anlatır. Momo insanları kurtarmak istediğini söyler ve bu çözümü uygulamaya karar verir. Hora Usta zamanı dondurur. Momo'ya bir zaman çiçeği verir. Bir saatlik zaman diliminde kaplumbağa ile insanların zamanını kurtarmaya giderler. Duman adamların deposuna giderler. Momo içeriye girer. İçeride donmuş işçiler vardır. Momo duman adamların ayak seslerini izleyerek duman adamların bulunduğu yere gelir. Duman adamlar bu sırada yazı tura atarak sayılarını azaltarak sigaraları kullanıp yok olmamaya çalışmaktadırlar. Sonunda altı kişi kalırlar. Momo bu sırada duman adamlara görünmeden masanın altına gider. Duman adamları yenerek depoyu açar ve zamanı insanlara bırakır. Momo'nun kaplumbağayı son görüşü de burada olur. İnsanlar da mutlu olur. Momo bütün arkadaşlarına kavuşur. Kassiopeia, Hora Usta'nın yanına gider. Hora Usta, başından geçenleri anlatmasını ister. Kassiopeia yorgun olduğunu söyler ve Hora Ustanın önerisi ile uyumaya gider. Uyumasıyla birlikte Kassiopeia'nın sırtında sadece kitabı okuyanların görebileceği son yazısı yazar.

1. Momo Adlı Çocuk Kitabının Dış Yapı (Tasarım) Özelliklerine İlişkin Bulgular

Boyutlar: Kitap, 13,5 X 20,5 boyutundadır. Bu boyutlar, kitaplık oluşturma düzenine uygundur. Kitap, hacim ve ağırlık yönünden çocuğun rahatlıkla taşıyabileceği bir boyuttur.

Kâğıt: Kâğıdı mat renkli ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır. Kolay kırışmayan ve çocuğun göz sağlığı açısından uygun olan ikinci hamur kâğıda basılmıştır. Yazıların ve resimlerin izleri arka sayfaya düşmemiştir ve kitabın okunabilirliğini etkilememiştir.

Kapak- Cilt: Kapak resmi kitabın konusuyla ilgili olmasına karşın tasarımı estetik değildir. Kapakta arka plan olarak turuncu renk tercih edilmiştir ve kitabın konusuna uygun olan saat kuleleri, kaplumbağa ve duman adam resmi bulunmaktadır fakat turuncu renginin yoğunluğu altında resimler geri planda kalmış ve bu yüzden kapak ilgi çekici ve estetik olma durumunu kaybetmiştir. Çocuğun duygu ve düşünce üretmek için metnin içeriğine dönük hazırlık yapmasına katkı sağlayacak nitelikte değildir. Arka kapakta da aynı şekilde kitabın içeriği ile uyumlu bir resim bulunmaktadır fakat turuncu renginin altında geri planda kalmıştır ve dikkat çekme özelliğini kaybetmiştir.

Kitabın içeriği ile ilgili bilgiler iç ve dış kapağın uzantısı şeklinde ayrıca niteliğinde de kullanılacak kısımlarda verilmiştir. Ön kapağın uzantısı olup içe katlanmış kısmında yazı, kitabın içinde geçen ve kitabın konusuna ilişkin seçilmiş bir cümle ile başlayıp kitabın içeriğine ilişkin verilen kısa bir bilgiden sonra; “Acaba Momo, zamanı çalan adamları tek başına alt edebilecek mi?” cümlesiyle devam ederek merak uyandırabilecek bir tanıtım yazısı oluşturulmuştur.

Ön kapağın uzantısı olan içe katlanan kısmının alt tarafında bulunan yazı, yazarın Momo adlı kitabının aldığı ödül ve kitabın çevrildiği dillerden bahsetmiştir ve bu kısım da ilgi çekebilecek nitelikte bir bilgi olmuştur. Arka kapağın içe katlanan kısmında ise yazar hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Yazarla ilgili bilginin alt kısmında ise ünlü yazarların Momo kitabı hakkında söylediği sözlere yer verilmiştir. Bu yazılar da dikkat çekici özelliktedir ve içeriğe dair merak uyandırmaktadır.

Cilt sağlam ve özenli şekilde hazırlanmıştır. Kitap, tel zımba yerine sırt kısmından tutkalla yapıştırılmıştır ve kitabın el ile kavranması rahattır. Kapak, sağlam ve bristol kartondur. Forma sayısı yeterli olduğundan sırt kısmında kitabın kimlik bilgilerine yer verilmiştir. Özetle, ciltleme açısından kitap çocuğun kitaba yönelmesini sağlayacak nitelikte olmasına rağmen kapak resmi çocuğun kitaba yönelmesini sağlayacak nitelikte değildir.

Sayfa Düzeni: Sayfa kenarındaki boşluklar, göze hoş gelen ve çocuğa okuma rahatlığı sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Sayfa kenarındaki boşluklar okuma-izleme rahatlığı sağlayacak niteliktedir. Sayfalar, normal aralıklı (1,5 aralıklı) satırlardan oluşmuş ve tek sütün halinde düzenlenmiştir.

Harfler: Kullanılan harflerin punto büyüklükleri 12’dir. Kitap, harflerin büyüklüğü, rengi ve biçimi; yani okunabilirliği açısından seslendiği yaş grubu için uygundur. Çocuğun rahatlıkla okuyabileceği özelliklere sahiptir. Çocukların Türk alfabesindeki heceleri tanımalarına olanak sağlayıcı niteliktedir. Çocukların sözcükleri kolayca okumasına olanak sağlayıp, çocuğun gözünü yormayacak boyutlardadır. Harflerin renk ve biçimleri, çocukların duraksamasına ve geriye dönüş yapmasına yol açmayacak yalındır. Satıra sığmayan sözcükler hece çizgisi ile bölünmüştür. Sayfa sonlarına geldiği ve bitirilmediği için cümleler on yedi yerde yeni sayfaya aktarılmıştır.

Resimler: Sanatsal niteliği yüksek olmayan resimlerin kullanıldığı Momo adlı yapının resimleri yazarın çizimleridir. Resimler karakalem çalışmasıdır. Çizimlerin renklendirilmeyip kitapta siyah-beyaz kullanılması, yapının etkileyciliğinden bir şey eksiltmemekle birlikte yapıya ayrı bir boyut katmıştır. Nitelik taşıyan görsel uyaranlar tıpkı bir metin gibi okunabilme özelliğine sahip olduğundan bu bağlamda çizimlerden oluşan biçimler, görsellerin anlam katmasını arttırmıştır. Dilsel metni bütünler nitelikte olan resimler, çocuğa anlatılan mekânı yansıtmaktadır. Tüm bunlarla birlikte okurun kendi duygu ve düşüncelerine yer bulabileceği anlam boşluklarıyla bezelidir.

Resimlerin yazarın kaleminden çıkmış olması resimlerin etkileyciliğini arttırmış ve içeriğin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Resimler konuya uygun ve sayfa düzeni içinde bütünlüğü sağlayıcı niteliktedir. 300 sayfalık kitabın 25 sayfasında resim bulunmaktadır. Bu resimler; çocuğun görsel algısını, düşüncesini ve duyarlılığını geliştirilebilecek niteliklere sahiptir. Çocuğa görelik ilkesine göre 10 yaş üzeri çocuk kitaplarının dörtte birinde resim olması gerekmektedir. Bu yönüyle resimlerin biraz daha fazla olması gerekmektedir.

Kısacası resimler çocuğa özgü bir kurgu içinde sunulmuştur. Sözcüklerle anlatılanları, çocukların belleğinde canlandırabilmelerine, düş ve düşünce gücünü geliştirmelerine olanak sağlayıcı niteliktedir. Yazarın çizimlerinden oluşturulan bu resimler, metne yeni anlamlar katabilmiştir. Metinde anlatılanlar bir fotoğraf gerçekliğiyle değil, çocuğun düş ve düşünce gücünü devindirici ve içerikle bütünlük sağlamalarını sağlayacak şekilde çizilmiştir.

2. Momo Adlı Çocuk Kitabının İç Yapı (İçerik) Özelliklerine İlişkin Bulgular

Konu: Çocuk kitaplarında ele alınacak konular çocuğun ilgi ve ihtiyacını karşılamalı ve çocuğun düş ve düşünce gücünü devindirici nitelikte olmalıdır. Konu, çocuğun günlük yaşamıyla ilişkili olmalı, çocuğun yaşatlarından yola çıkarak belirlenmelidir (Nas, 2014, s.53). Yapıt kimsesiz bir çocuk olan Momo'nun insanların boş zamanlarından beslenip var olan duman adamlarla olan mücadelesini ve arkadaşlıklarını konu edinmektedir. "*Zaman tasarruf etmenin başka tasarruflarla bir ilgisi yoktur.* (s. 77)

Konu, kaynağını insanların zamanlarını nasıl geçirmeleri gerektiği ve zaman tasarrufunu aslında kendinden bir şeyler kaybederek yaptığından almıştır. Masalda insanların düşünceleri, davranışları, ilgileri, ihtiyaçları ve Momo'nun duman adamlarla başa çıkmak için denediği yollar başarılı bir kurguyla, duygusal sığığa düşülmeden yansıtılmıştır. Yapıt komik ögenin sık olarak rastlanmadığı, daha çok hüznü ve düşünmeye yönelten bir içeriğe sahiptir. Kurgusal bir yapıt olan Momo'da sorunlar inandırıcı bir biçimde sunulmuştur. Kitap, yaşanılması mümkün olmayan ve yaşanması mümkün olabilecek olaylar dizisinden oluşmaktadır. Kitapta gerçekçi karakterlerin yanı sıra olağanüstü olaylar ve gerçekçi olmayan karakterlere de yer verilmiştir. Karakterler ise çocuğun düş dünyasına hitap edecek ve ilgisini çekebilecek niteliktedir.

Konunun ele alınışı ve yorumlanması özgündür. "*Duman adamlar varlıklarını işte bu şekilde, insanların ölü zamanlarından yararlanarak sürdürürler.*" (s. 264) "*Bir fotoğraf gibi hareketsiz duran bu kentnin ortasında duman adamlar itişe kakışa koşmaya çalışıyorlardı.*" (s. 280). *Kitabın adı içerikle tutarlıdır ve ilgi çekicidir. "Momo herkesi, her şeyi dinlerdi. Böcekleri, otları, yağmuru hatta ağaçlar arasında dolaşan rüzgârı bile."* (s. 26)

Çatışmalar: Kitapta, konunun ilgi çekici olmasını sağlayan çatışmalara yer verilmiştir. Çatışmalar, çocuğun doğasına uygun bir şekilde yapılandırılmış olup ideolojik bir güdüleme söz konusu değildir. Çatışmalar hazırlanırken aşırı duygusalığa düşülmemiştir. Çatışmalar, kahramanın duman adamlarla yaşadığı sorunlar ve ilk bölümde yer alan denizdeki olaylar üzerine kurulmuştur. Merak duygusu canlı tutulmuştur. Böylece, metindeki çocuk karakterin çatışmalarıyla buluşan okur, kendi sorunlarını ve çatışmalarını daha iyi anlamlandırabilir. Kahramanın çatışma içinde olduğu kimi zaman duman adamlar kimi zaman da arkadaşları olmuştur. Bu çatışmalar, aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Kişi-Kişi Çatışması: Yapıtta kişi-kişi çatışmasının örneklerini sık olarak duman adamlarla yapılan çatışmalarda görmekteyiz. Ayrıca kitapta Momo ile arkadaşlarının yaptığı çatışmalara ve kahramanların da yaşadığı çatışmalara da rastlamaktayız.

"Hayır," dedi, "Oraya gitmem. Daha önce gitmiştim. (...) bir daha asla oraya dönmem." (s. 16)

"Günlerden bir gün amfiteatra komşu oldukları halde birbirleriyle ölesiye kavgalı olan iki adam geldi." (s. 21)

“İstediğin kadar söylerim! Diye bağırdı Nino. Kaba gücüne güvenip kimsenin, yüziüne gerçeği söyleme cesaret edemeyeceğini mi sanıyorsun? Ama ben söylerim! Sana da, herkese de! Haydi, gel, ne duruyorsun? Daha önce yapmak istediğin gibi öldür beni!” (s. 22)

“Bir süre karşılıklı olarak birbirlerine en ağır hareketleri yağırdılar.” (s. 23)

“Aman ne güzel şaka!” diye homurdandı Nino. (s. 23)

“Demek öyle! O zaman sen beni aldattın. Nasıl oldu da değersiz bir dergi parçasına karşılık benden radyomu alabildin, ha?” (s. 25)

“Çabuk kıs şunu! Diye bağırdı Franco ayağa kalkarak. (s. 86)

“Sen ne aptalsın!” diye bağırdı başka bir çocuk. (s. 87)

“Sizin düşünceleriniz bizi ilgilendirmez..” diye buz gibi bir sesle bağırdı hakim. (s.131)

“Bu doğru değil!” diye bağırdı Gigi. “Yalan bu!” (s. 196)

“Hey gidi zaman hey!” diye tatsız tatsız güldü ses. Bize doğrudan ve yalandan söz edene bakın hele.” (s. 196)

“Polis de çileden çıktı. Sandalyesinden fırlayıp önünde yığılı formları yumruklarken bir yandan da avazı çıktığı kadar bağırdı: “Yetti artık be! Yetti! Hemen çıkıp gitmezsen, seni memura hakaretten içeri tıkarım!” (s. 201)

“Çocuk da bizim gibi sıraya girsin. Böyle öne geçmek olmaz! Bu ne terbiyesiz bir yumurcak.” (s. 216)

“Anlamadınız mı? Diye sertçe konuştu Gigi. Çocuğu hiçbir şekilde bu işlere bulaştırmanızı istemiyorum.” (s. 229)

“Hani şu bize meydan okuyacağını sanan kız. Şunun haline bakın. Küçücük bir zavallı!” (s. 248)

“Bıktık artık. İnsanlardan saatleri, dakikaları, saniyeler, tek tek toplamaktan bıktık. Bütün insanların bütün zamanlarını birden istiyoruz. Hora buna izin vermek zorunda!” (s. 251)

“Ne olacağını siz de biliyorsunuz! Diye bağırdı içlerinden biri.” (s. 278)

“Hayır, diye bağırdı. “Çiçek benim, benim!” (s. 292)

Kişi-Toplum Çatışması: Kitapta kişi toplum çatışması Momo'nun ailesinin olmaması ve toplumun bu konudaki beklentileri, kişi-toplum çatışmasının örnekleridir. Toplumun ortak kuralları ve insanların bu kurallardan beklentileri kişi-toplum çatışmasına sebep olmuştur.

“Peki, senin hiç teyzen, amcan, dayın, büyükannen, yani yanına gidebileceğin bir akraban yok mu?” (s. 15)

“Bu yalnızca yoksul insanlara has candan ve samimi bir şölen oldu.” (s. 18)

“Hiçbir şey olamayan, meyhaneci olur!” (s. 23)

“Önemli olan işini iyi yapmaktır. Öyle de olmalı.” (s. 43)

(...) dünya görüşleri ve düşünceleri bambaşka olan apayrı iki iki insanın dostluk kuracağına kimse inanmaz.” (s. 47)

“Prens Momo, Yarın Ülkesi'nin prensini tanımamış çünkü o artık bir dilenci gibi görünüyormuş.” (s. 61)

Kişi-Doğa Çatışması: Kitapta masal içinde anlatılan masallar vardır ve bu bölümlerde insanların doğa karşısında davranışları ve doğaya karşı mücadeleleri kişi-doğa çatışmasını oluşturmaktadır.

"Üstelik bu denizde "Bitmeyen Tayfun" dedikleri, dinlenmek nedir bilmeyen bir hortum belası vardı. Sularda devamlı dolaşır, canlı ve kurnaz bir yaratık gibi yutacak av arardı." (s. 31)

"Bir süre denizin yüzeyinde hava kabarcıkları oluştu... Dev bir denizanası! İkisini de yakalayıp sardı, kurtulamıyorlar." (s. 33)

"Bu denizde bir şey var," dedi profesör alnını kırıştırarak asistanlarına dönmüştü. (s. 33)

"Dev hortum, homurtular çıkararak gemiyi önce dağlar kadar yükseklerle çıkarıyor, ardından uçurum gibi derinliklere indiriyordu. (s. 35)

"İlk şimşek düştüğünde çelik gemi çok kötü sarsıldı ve birden elektrik yüklendi. (s.35)

"Bu bir Hop-Hopus-Topulastikus" diye haykıran profesör, bir yandan yağmurun burnunun üstünden kaydıracağı gözlüğünü tekrar yerleştirdi." (s. 36)

"Sanırım gerçekten yağmur yağdı, dedi küçük kardeşini de yanında getiren kız. Ben iyice ıslanmışım." (s. 39)

"Deniz duruldu, fırtına geçti, yağmur dindi, bulutlar açıldı ve gökyüzü masmavi oldu." (s. 39)

"Gerçekten de fırtına kopmuştu. Küçük kardeşiyle gelen kız gök gürültüsü ve şimşekten nasıl olup da korkmadığına şaşır kalmıştı." (s. 40)

"Sis bazı yerlerde daha yeni oluşurken bazı yerlerde de kalın bir tabaka oluşturuyor ve etrafta hiçbir şey görünmüyordu. (s. 265)

Konu Yapılandırmasını Zayıflatan Ögeler Bakımından Momo:

Rastlantısallık: Rastlantısallıkla örülmüş bir masalın çocuk okur tarafından sonlandırılması zordur. Kitap, rastlantısal bir sonla bitmemekte, çocuk okurun beklediği olası sonuçlardan biri olan Momo'nun duman adamları yenmesi ile bitmektedir. Bu da çocuk okurun beklediği sonuçlardan birisiyle buluşmasını sağlamaktadır.

Abartılmış Merak: Merak ögesi çocuğun doğasına uygun ve kitabın başlangıcından bitişine kadar ilgiyi devam ettirecek şekilde verilmiştir. Olayların akışıyla Momo adlı kitabın sonunun tahmin edilmesi mümkün kılınmıştır. Olaylar birbiriyle bağlantılı ve merak uyandırıcı nitelikte olup çocuğa görelilik ilkesine uygun olarak verilmiştir.

İzlek (Tema): İzlek açık, belirgin olmalı; düşünceler, duygular çocuğun dünyasını yansıtmalıdır (Nas, 2002, s. 52). Metnin temel izleği zamanın değeridir ve konuyla arasında güçlü bir ilişki kurulmuştur. Zamanın değerli olduğunu Momo adlı kahramanın duman adamlarla yaptığı mücadeleye çok iyi şekilde anlatılmıştır. "İnsanların yaşamlarından saatler, dakikalar, saniyeler aşırarak çok güç bir iş... Çünkü onların tasarruf ettikleri her an, onlar için bir kayıp... Bizim içinse bir kazanç... Ah, zamanın ne değerli olduğunu sizler bilmezsiniz... Ama biz... Biz iyi biliriz... (s. 108). Ele alınan izlek ve konuda aşırılığa kaçılmamıştır. Bütünüyle iyimserliğin ya da kötümserliğin işlendiği bir metin olmaktan uzak durmuştur.

Plan: Kitapta anlatıcı, tren yolculuğunda bir adamdan dinlediği bir hikâyeyi anlatmıştır. "Ben size bütün bunları olup bitmiş gibi anlattım. Oysa gelecekte olacakmış gibi de anlatabilirdim. Benim için ikisi arasında büyük bir ayırım yok." (s. 299). Bu sözlerle de okuyucuya bilgi vermiştir.

"Herhalde sonraki ilk istasyonda inmiş olmalı. Çünkü bir süre geçince kompartımanda yalnız olduğumu fark ettim. Ne yazık ki bu hikâyeyi anlatanı o günden sonra hiç görmedim." (s. 300) Sözleriyle de metnin dikkat çekici olmasını sağlamıştır.

Kitapta mantıksal olarak herhangi bir tutarsızlık bulunmamaktadır. Olaylar birbiri ardına bir düzen içinde işlenmiştir. Anlatılan öykünün son bölümlerine kadar merak ögesi canlı tutulmuştur. Duman adamların insanları kandırmaları, Momo'nun duman adamların çıkarlarına ters bir

şekilde zamanını dolu dolu yaşaması, duman adamların Momo'dan rahatsız olması, Momo'nun duman adamlarla mücadeleye girmesi ve bu süreçte Hora ustanın desteğini alması ve sonunda duman adamları yenmesi. Metinde Momo'nun duyguları, düşünceleri çok tutarlı bir gelişimle aktarılmıştır. Kitapta gereksiz ayrıntılara rastlanılmamıştır.

İletiler: Kitabın temel amacı öğretmek ve ders vermek değildir. Çocuklara zamanın kullanması bilincini kazandırmak onların zamanlarını dolu dolu geçirmelerine yardımcı olmaktadır.

Ana ileti: Yaşamı değerli kılan şey anı dolu dolu yaşamaktır ve önemli an içinde bulunduğumuz andır. Yaşamımızı değiştiren ve mutlu kılan şey sevdiğimizimize ve kendimize ayırdığımız andır ve ne olursa olsun zamanın kıymetini bilmeliyiz.

Yardımcı iletiler:

- ❖ Bir insanın çok dostu olabilir ama insan, onların içinden bazılarını daha yakın bulur ve onları daha çok sever bu insanların değerini bilmeliyiz ve onlara vakit ayırmalıyız.
- ❖ Dünyadaki bütün anlaşmazlıklar kasıtlı ya da kasıtsız, aceleyle getirilerek söylenmiş birtakım yalan yanlış sözlerden kaynaklanır. Söylediklerimize dikkat etmeliyiz ve düşünerek aceleyle getirilmeden söylemeliyiz.
- ❖ Her insan zengin olabilir fakat önemli olan zenginlik içinde hayatını ve ruhunu satmamaktır.
- ❖ İnsanlar her şeye inanmamalıdır. Her şeye inanan insanlar zor durumda kalabilirler.
- ❖ Günlük yaşamda sırlar vardır. Her insanın bunda payı vardır ama çok az insan bu duruma kafa yorar. Günlük yaşamın sırlarına kafa yormalıyız ve değerlendirmeliyiz.
- ❖ Zaman, yaşamın kendisidir. Ve yaşamın yeri yürektir. İnsan yaşadığı şeyleri ancak yüreği ile yaşadığı zaman zamanı en iyi şekilde yaşar.
- ❖ Zaman hazinemiz tükenmez değildir ve zamanın değerini bilmeliyiz.
- ❖ Dünyada, zamanın akışı içinde bazen önemli anlar vardır ve bu anların farkında olmalıyız.
- ❖ Bir şeyi önceden bilmenin bazı anlar için faydası yoktur ve olacak şeylere engel olamayız.
- ❖ Gözler görmeye, kulaklar duymaya yararsa, insanın yüreği de zamanı algılamaya yarar. Yüreğimizle hissettiğimizde zamanı yaşarız.

Karakterler: Yapıtta, ana ve yardımcı karakterler yapılandırılması bakımından özgün ve çok iyi yapılandırılmıştır. Kitabı okuyan çocuk, yapıt aracılığı ile zamanın değerini daha iyi anlamaktadır ve eser sayesinde zamanından tasarruf yapılamayacağını ve tasarruf yapmaya kalkıldığında ne gibi olumsuz durumlar yaşanacağını da görmektedir. Öykünün ana kahramanı olan Momo devingen ve açık karakterdir. Öykü boyunca kahramanın hareket ve tepkilerinin neler olabileceğini kestirebiliyoruz. Çocukta istendik bir davranışı gerçekleştirmek ve onu yaşamın gerçeklerine hazırlamak açısından bu karakterler çok önemlidir. Momo edilgen bir kişiliğe sahip değildir. Kendi doğruları olan ve bu doğruların arkasında tüm gücüyle durmaya çalışıp duman adamlarla mücadele etmektedir. Bu da çocuğa kararlı ve mücadelecı bir kişi olmasına katkı sağlayacak niteliktedir.

Momo'da bulunan karakterler; Momo, Gigi (Turist Rehberi), Beppo (İhtiyar Çöpçü), Kassiopeia (Kaplumbağa), duman adamlar ve Hora Usta'dır. Momo kimsesiz, iyi kalpli, insanoğlunun dertlerini dileyen küçük ve sevimli bir kız çocuğudur. Bu özellikleri, günlük yaşamda karşılaşılacak özellikler olduğu için çocuk kolayca özdeşim kurabilir. Gigi iyi niyetli ve saf bir çocuktur. Duman adamların oyununa gelerek çok meşhur fakat mutsuz bir insan olur. Bu durum da çocuğa ders verebilecek ve yanlış görmesini sağlayacak bir durumdur. Duman adamlar ise kötü karakterlerdir. İnsanları kandırarak onların tasarruf ettikleri zamanı çalarlar. Duman adamların varlığı çocukların dikkatini çekebilecek bir olaydır. Bu da çocuğun ilgi ve heyecanını canlı tutmayı sağlar. Yazarın karakter olarak duman adamları seçmiş olması da ilginçtir. Gerçekte var olmayan ve insan şeklinde gezen duman adamlar çocuğun dikkatini çekmektedir. Öyküdeki karakterler devingendirler. Karakterler davranışları ve konuşmalarıyla geliştirilmişlerdir.

Dil ve Anlatım: Cümleler genel olarak kısa ve yalın kurulmuştur. Kitapta, duru, akıcı, açık, çocuk okurun diline yakın etkili ve güzel bir dil kullanılmıştır. Anlatımda çocukların duygu ve düşünce evrenlerini geliştirecek bir yaklaşım temel ilke olarak benimsenmiştir. Yapıtta ilişkin dil ve anlatım özelliklerinden bazıları şöyledir:

Kitapta etken çatılı eylemler sıkça kullanılmıştır.

- ❖ “Bir gün gelecek ve sanki hiç yaşamamış gibi ölüp gideceğim.” (s. 66)
- ❖ “Momo birden, bütün sözlerin kendisine söylendiğini anladı.” (s. 183)
- ❖ “Gigi bütün cesaretini topladı.” (s. 195)

Kitapta genel olarak Türkçenin dil kurallarına uygun tümcelere yer verilmiştir.

- ❖ “Yanağını kâğıdın üzerine dayadı.” (s. 211)
- ❖ “Yeşil Tepe'nin yolunu biliyordu.” (s. 223)
- ❖ “Momo yanağında duran gözyaşlarını sildi.” (s. 245)

Gerekli yerlerde anlatımı akıcı ve canlı kılmak için devrik tümcelere başvurulsa da devrik tümcelere fazla yer verilmediği görülmektedir. Bu durum ise çocuğun dilin kurallarına uygun cümle yapısını öğrenmesine katkı sağlayacak niteliktedir.

Öyküde dil, doğru ve etkili kullanılmıştır. Şiirsel ve sanatsal anlatımlara rastlanmaktadır. Abar-tıya kaçılmadan yapılan sanatlı anlatımlar, çocuk okurun dil gelişimi açısından son derece önemlidir.

“Üç kardeş, yaşarlar bir evde, “Ey insanlık, dinle ve anla!

Hiç benzemez birbirine üçü de. Sıkıntıdan patlama.

Sen onları ayırt edeyim derken, Gel, Pazar günü üçte,

Dönüşürler çabucak birbirlerine.” (s. 172) Öğren de kurtar canını.” (s. 122)

Kitapta çeşitli anlatım biçimlerinden yararlanılmıştır. Yine çocuğa anadilinin varsıllığını duyumsatacak biçimde benzetmelere, deyimlere, ikilemelere ad ve ön adlara yer verilmiştir:

Benzetmeler:

- ❖ “Dağ gibi dalgalar ve bembeyaz köpükler.” (s. 35)
- ❖ “Kentin kuzeyinde şimdi dev gibi binalarla bir mahalle kurulmuştu.” (s. 80)
- ❖ “Artık akşam oluyordu ve erguvan renkli bulutlar arasında kırmızı bir top gibi ufka yaklaşan güneş yüzlerce çocuğun saatlerdir ses çıkarmadan oturdukları taş basamakların ancak en üst sırasını aydınlatabiliyordu.” (s. 125)
- ❖ “Sizin düşünceleriniz bizi ilgilendirmez.” diye buz gibi bir sesle bağırdı hâkim.” (s.131)
- ❖ “Onun duman adamlardan biri olduğunu anladığında tüm bedeni buz gibi oldu ve bağıarak yardım çağırmak istedi.” (s.202)
- ❖ “Dağ gibi bir zaman yığınının altında bunalmış kalmıştı.” (s. 237)
- ❖ “Yüzleri taş gibi cansız görünüyordu.” (s. 238)
- ❖ (...) diye yılan ıslığı gibi bir sesle fısıldadı birisi.” (s. 249)
- ❖ “Fıskiyelerden akan sular buz tutmuş gibi kalakalmıştı.” (s. 280)
- ❖ “Bir fotoğraf gibi hareketsiz duran bu kentnin ortasında duman adamlar itişe kakışa koşmaya çalışıyordu.” (s. 280)
- ❖ “Salondan buz gibi bir hava geliyordu.” (s. 287)

Söz varlığı:

Kitapta, çocuğun anlamını bilebileceği sözcüklerin yanı sıra anlamını metnin yardımıyla öğrenebileceği sözcükler de bulunmaktadır. Seslendiği yaş grubundaki çocukların anlamını bilemeyeceği sözcük ya da sözcük gruplarından bazıları “tirit olmak”, “bidon”, “flama”, “sanık” ve “haşarat” sözcükleridir. Ayrıca kitapta argo sözler ile çocuğun anlamada ve kullanmada güçlük çekeceği bağlaç ve ilgeçlere yer verilmemiştir. Anlatımda özellikle sıfatların, ikilemelerin ve deyimlerin başarılı bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Sıfatlar:

- ❖ “Oldukça genç, dalgın bakışlı, konuşkan ve yakışıklı bir delikanlıydı.” (s. 45)
- ❖ “Annesini ucuz ama iyi bir huzurevine yerleştirdi.” (s. 78)
- ❖ “Artık o kırık dökük taşların arasında ağustos böceklerinin, adeta toprağın soluk alıp vermesini andıran tekdüze vızıltısından başka bir ses duyulmuyor.” (s. 12)

İkilemeler:

- ❖ “Bırakın da profesör rahat rahat araştırmasını yapsın! (s. 36)
- ❖ “Sık sık kendini frenlemeye çalışıyor ve fazla ileri gitmekten çekiniyordu.” (s. 55)
- ❖ “Aya uzun uzun baktıktan sonra tekrar dünyayı dolaşması için salıvermiş onu.” (s. 58)
- ❖ “Sonunda kentnin görüntüsü yavaş yavaş değişmeye başladı.” (s. 80)
- ❖ “Momo böylece eski dostlarını birer birer dolaştı.” (s. 98)
- ❖ “Yavaş yavaş üşüme hissi geçiyor, ısındıkça her şeyi daha açık görebiliyordu.” (s. 109)
- ❖ “Momo olup bitenleri duraksaya duraksaya anlattı.” (s. 111)
- ❖ “Diğerlerinin çoğu son günlerde sık sık tiyatroya uğrayan çocuklardı.” (s. 116)
- ❖ “Kalabalık sokaklarda insanlar akın akın geliyorlardı.” (s. 137)
- ❖ “Onları sık sık görür müsün?” (s. 169)
- ❖ “Hora Ustabaşını ağır ağır sallayarak onayladı.” (s. 197)
- ❖ “Dinlemeyi sürdürdükçe sesleri teker teker duyuyor gibiydi.” (s. 182)
- ❖ “Polis ona acıyarak uzun uzun baktı.” (s. 200)
- ❖ “Hepsi suskun suskun önlerine baktı.” (s. 240)
- ❖ “Momo yavaş yavaş kendine geldi.” (s. 252)
- ❖ “Momo derin derin düşünmeye başladı.” (s. 263)
- ❖ “Momo’ nun tüyleri diken diken oldu.” (s. 268)
- ❖ “Ama gözleri pırıl pırıl parlıyordu.” (s. 296)

Deyimler ve Atasözleri:

- ❖ “Amfiteatrın taş basamaklarında şimdi biri bir tarafta, diğeri karşı tarafta oturmuş, kara kara düşünüyorlardı.” (s. 21)
- ❖ “Beppo’nun da dili çözülür ve sözcükler yerli yerine otururdu.” (s. 43)
- ❖ “Zayıflamış, zayıflamış, iğne ipliğe dönmüş ama gözünü kırpmadan balığa bakmaktan vazgeçmemiş.” (s. 54)
- ❖ “(...) siz boş gezenin boş kalfasıymışsınız.” (s. 88)
- ❖ “Yalnız o olsaydı, aklını kaçırmış galiba diye düşünecektim.” (s. 91)
- ❖ “Sen her şeylerini engelliyorsun, onlara ayak bağı oluyorsun, gelişimlerini bozuyorsun!” (s. 106)
- ❖ “Boşuna zahmet etme, dedi, “bizimle başa çıkamazsın!” (s. 107)
- ❖ “Sizleri kemiklerinize kadar sömürürüz.” (s. 108)
- ❖ “Bununla birlikte karnı çok aç olduğu için geride kırıntı bırakmaksızın tepsisini silip süpürdü.” (s. 218)
- ❖ “Aklını başına toplar da bizimle iyi geçinirse, onun kılına bile dokunmayız. (s.250)
- ❖ “Momo’ niun tüyleri diken diken oldu. (s. 268)
- ❖ “Yenemediğin kişiyle dost ol!” (s. 156)
- ❖ “Gigi, denize düşenin yılanı sarılması gibi, bu işe sıkı sıkıya sarıldı.” (s. 194)

Pekiştirmeler:

- ❖ “(...) ve gökyüzü masmavi oldu.” (s. 39)
- ❖ “Kaplumbağa başını kaldırıp yaşlı, asırlık simsiyah gözleriyle Momo’ ya şöyle bir baktı...” (s. 190)
- ❖ “Koca meydanın ortasında yapayalnız duruyordu.” (s. 252)
- ❖ “Momo, o kocaman, yusuvarlak taş çemberin içinde tek başına kaldı.”

Anlatımda duyu organlarına da seslenilmiştir:

- ❖ "Birdenbire çıplak ayaklarına bir şeylerin sürttüğünü hissetti." (s. 133)
- ❖ "Burada yedikleri kadar lezzetli bir şey yediğini hatırlamıyordu." (s. 166)
- ❖ "Kokusu da bambaşka ve çok tatlıydı." (s. 181)
- ❖ "Momo parmağını daldırduğunda içindeki sıvının cam gibi sert olduğunu anladı." (s. 276)
- ❖ "(...) önde giden duman adamların ayak seslerini duyuyordu." (s. 286)

Özetle, Momo adlı kitap, içyapı özellikleri bağlamında "çocuğa görelilik ilkesi"ne uygun özellikler taşımaktadır. Zamanın önemini konu edinen metin, çocuğun düş ve düşünce dünyasına katkı sunacak, hoşça zaman geçirmesine olanak sağlayacak bir yapıttır. Olayların gerçekleştiği çevrenin özelliklerine uygun bir biçimde kullanılan dil ve anlatım, çocuğun anlama gücüne uygundur. İletiler duyumsatılarak verilmiştir. Metin, çocuğun düş ve düşünce gücünü geliştirebilecek niteliktedir. Momo'nun pes etmeyen ve mücadeleci bir kimliğe sahip olması çocuk okurun ilgisini çekip onu geliştirebilir. Yapıtta ana karakter olarak bir çocuğa yer verilmesi, çocuğun kendisiyle özdeşim kurmasını kolaylaştırabilir.

3. "Momo" Adlı Çocuk Kitabının Eğitsel İkelere Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Yazar, kurgulamış olduğu olay örgüsü ve bunları okura sunum şekliyle çocukların ilgisini çekmeyi başarabilecek bir yapıttır. Açık ve devingen bir kahraman olan Momo çocukların öykünebileceği ve duygudaşlık kurabileceği bir kahramandır. "Momo karşısındakileri, aptal insanların bile aklına parlak düşünceler getirecek şekilde dinlerdi." (s. 20). Yazar, çocukların düş ve düşünce gücü gelişimine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlemiştir. Yapıt, çocuğun insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlayacak niteliktedir. Yazarın paylaşmak istedikleri çocukların yaşam-anlam gerçeğinden kopuk değildir. Çocuklara, dilin olanaklarıyla yeni bir yaşantı sunulmuş, sunulan yaşantılardan çıkarsamalar yapma sorumluluğu ise okura bırakılmıştır.

Olaylar dikkat çekici ve merak uyandırıcı niteliktedir. Masal içinde masal anlatılması ise farklı konularda düşünmeye ve düş gücünü geliştirmeye katkı sağlayacak niteliktedir. Kitapta bilmenin de yer alması çocuk için dikkat çekici olmuştur.

"Üç kardeş yaşar bir evde,

Hiç benzemez birbirine üçü de.

Sen onları ayırt edeyim derken,

Dönüşürler çabuk birbirine (...) (s.172)

Momo ve arkadaşlarının sorunlarla başa çıkmak için mücadele etmeleri ve zorluklar karşısında pes etmeden hedeflerine ulaşmak için çabalamaları, çocukların girişimci olmalarını destekleyecek davranışlardır.

Kitapta kurgulanan olaylar dizisinde, denetimci ve baskıcı anlayışları onaylayan bir yaklaşım değil özgür olmanın ve kendi fikirleri doğrultusunda hareket etmenin kapılarını aralayacak bir anlatım tercih edilmiştir. Bu da çocukların kendi fikirleri ve istekleri doğrultusunda hareket etmelerini sağlayacaktır ve çocuk okurların kendilerini gerçekleştirmelerini sağlayacaktır.

Kitapta siyasal ve dinsel telkinlerden uzak durulmuştur. Yazar, kitabında zamanın değerini anlamının önemini de sezdirmektedir:

"Zaman tasarruf etmenin başka tasarruflarla bir ilgisi yoktur." (s. 77)

Kitapta yaşamda karşılaştığımız sorunların çözümü için iletişim kurmak ve birlikte hareket etmek gerektiği özendirilmiş ve kaba güç ve kötülüğün sorunları çözme yöntemi olmadığı okura sezdirilmiştir.

“Biz burada tek vücut olup birleşmeliyiz! Dikkatli olmamız gerekli ama korkuya asla yer veremeyeceğiz! İşte bunun için sizlere tekrar soruyorum: Kim katılmak ister?” (s. 118)

“Bana kalırsa, sayımızı bu kadar azaltmakta acele ettik. Hiçbir kazancımız olmayacak.” (s. 289)

“Pekala, diye mırıldandı duman adamların sonuncusu. Pekala... artık... her... şey bitti...” (s. 292)

Kitapta duman adamlar sigara içerek hayatta var olmaktadır ve içtikleri sigara aslında insanların hayatlarının değerli zamanlarından oluşmaktadır. Sigaranın insanların hayatından değerli şeyler çaldığı çocuk okura aşılansaktadır. Sigaranın aslında hayatın güzel günlerini yok ettiğini, sigara insan hayatından çıktığında insanların mutluluğa ve güzel yaşama kavuşacağı iletisi verilmektedir.

“Bu sırada birinci adam ikincinin ağzından sigarasını çekip attı. Adam olduğu yerde bir kere döndü ve dağılan bir duman gibi çözülp yok oldu.” (s. 292)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Çocuk edebiyatı yapıtları, okurları nitelikli metinlere yönlendirme, okuma kültürü edindirme ve duyarlı bireyler olarak yetiştirmelerine katkı sağlama açısından önemli bir sorumluluk üstlenmektedir. Bu çalışmada Michael Ende'nin Momo adlı eseri çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmiştir. İncelenen eserin temel öğeler açısından büyük bir oranda çocuk edebiyatı ölçütlerini karşıladığı söylenebilir.

Çocukların görsel algılarının ve kitaba duydukları sevginin gelişiminde tasarım özellikleri önemlidir. Sayfanın rahat okunup izlenmesi, sayfa düzeninde belirleyici etkidir. Sayfada yazılar, görseller ve boşluklar estetik bir denge içinde bulunmalıdır. Çizilen resimler ya da fotoğraflar, çocuğun ilgisini çekebileceği nitelikte olmalıdır. Aynı zamanda bu görsellerin metnin konusu ve ana düşüncesi ile de bağlantılı olması gerekir. İncelenen bu kitap bu bağlamda bu özellikleri taşımaktadır. Ciltleme açısından kitap çocuğun kitaba yönelmesini sağlayacak nitelikte olmasına rağmen kapak resminin, çocukta okuma isteği uyandıracak nitelikte olmadığı düşünülmektedir.

Ende, eserinde hem çocuklara hem de yetişkinlere dönük iki perspektifli bir anlatım içine girmektedir. Neydim'e (2000, s.174-175) göre yetişkinlerin ve çocukların ayrı alımlamalarda bulunabileceği bu kitap tüketim toplumlarındaki değer yitirmelerine değinirken teknolojinin insan hayatına bu denli egemen olduğu günümüzde insani değerlerin sıcak ve yaratıcı yanını öne çıkartıyor. Ende, toplumda ortaya çıkan yabancılaşmayı vurgularken, buna keskin eleştiriler de yönelmektedir.

Kitapta gerçekçi karakterlerin yanı sıra olağanüstü olaylara ve gerçekçi olmayan karakterlere de yer verilmiştir. Karakterler, çocuğun düş kurmasına hitap edecek ve ilgi çekecek niteliktedir. Romanın ana karakteri Momo, kimsesiz, yoksul, garip özellikleri olan bir kız çocuğudur. Kimi zaman yaşlı bir bilge gibi kimi zaman ise saflığı ve doğallığıyla tam bir çocuktur. Etrafındakiyle mutlu olmasını bilen, onlarla konuşan, dertlerini dinleyen bir karakterdir. Momo'nun duman adamlara karşı vermiş olduğu mücadele çocuk okurlara örnek olacak özellikler taşımaktadır. Çocuklar, yaşadığı sorunlar karşısında metindeki kahramanlara öykünerek çözümler bulabilir, hayatta karşılaşmadığı olaylar karşısında bilgi edinebilirler. Sorunlarla nasıl baş edebileceklerini, güzelliklerden nasıl zevk alabileceklerini bu metinler aracılığıyla öğrenme şansına sahip olabileceklerdir.

Metindeki olay, duygu ve düşüncelerin yazar tarafından belirlenmiş bir düzene göre anlatılması metnin kurgusunu oluşturur. İncelenen eserde olaylar birbiriyle bağlantılı ve merak uyandırıcı nitelikte olup çocuğa görelilik ilkesine uygun olarak kurgulanmıştır. Metinde kurgulanan olaylar dizisi ile zamanı bilinçli ve dolu dolu yaşamak gerektiği anlatılmaktadır. Metindeki iletler, okurun düş kurmasına olanak sağlayacak şekilde, insana özgü duyarlılık kazandıracak biçimde metnin dokusuna yerleştirilmiştir. Dil ve anlatım da çocuk edebiyatı eserlerinin en belirleyici özelliklerinden biridir. Metni oluşturan sözcükler ve sözcüklerin kullanıldığı anlam çocukların yaş seviyesine

uygundur. Cümleler genel olarak kısa ve yalındır. Kitapta duru, akıcı, çocuk okurun diline yakın etkili bir dil kullanılmıştır. Çocuk edebiyatı metinleri, çocuğu eğlendirirken eğitebilmelidir. Edebî eserlerde eğitsel amaçlar metnin dokusuna yedirilerek çocuklara aktarılmaktadır. İncelenen metinde eğitsel iletilerin çocukların algılayabileceği ve çocuğun kendini gerçekleştirmesine etki edici nitelikte olduğu görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Arıkan, Y. (2018). *Behiç Ak'ın çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Cesur, E., & Baş, B. (2015). Mavisel Yener'in çocuklara yönelik öykülerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3 (3), 64-76.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Ende, M. (2017). *Momo ya da zaman hırsızlarının ve çalınmış zamanı insanlara geri getiren çocuğun tuhaf öyküsü (L. Çalışkan, Çev.)*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler (32. Basım)*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kıldan, A. O., & Bilgici, B. G. (2011). Okulöncesi eğitim alan çocukların ebeveynlerinin çocuk kitabı seçme ölçütlerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 192, 105-120.
- Kirazlı, N. (2018). *Behiç Ak'ın çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa görelilik açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Lukens, R. J. (1999). *A Critical handbook of children's literature*. New York: Longman.
- Nas, R. (2014). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Neydim, N. (2000). *80 Sonrası paradigma açısından çeviri çocuk edebiyatı*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Oğuzhan, Ö. (2011). Zamane çocuklarına zamanında masallar: Michael Ende'nin 'Momo' adlı eseri üzerine bir inceleme. *3.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*' içinde (s.737-745). Ankara Üniversitesi.
- Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk edebiyatı (10. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, E. (2011). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Sever, S. (2004). Anadili öğretiminin temel bir aracı: Yazınsal nitelikli çocuk kitapları. Bekir O. (Ed.), *Cumhuriyetin 80. Yılında Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk 'IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi'* içinde (s.223-236). Ankara Üniversitesi.
- Sever, S. (2013). *Çocuk ve edebiyat (8. Baskı)*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S., Dilidüzgün S., Öztürk, A. & Adıgüzel, H. Ö. (2013). *Okulöncesinde çocuk edebiyatı*. Zeliha G. (Ed.). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sever, S. (2015). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü (2. Baskı)*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N.K. & Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, T. (2012). *Michael Ende'nin "Momo" adlı eserinin Türkçe çevirisine eleştirel yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

EXTENDED ABSTRACT

Texts with literary value, aesthetic quality and integrity enhance children's reading comprehension skills and increase their ability to think, compare and criticize. For this reason, quality children's books, which were created with the sensitivity of artists, are integrated with

the aesthetic language of color and line, and the beauty of mother tongue expressions should be given to children. The purpose of this study was to investigate the children's book "Momo" by Michael Ende in terms of the principle of relativity. In this study, descriptive scanning model was used. It is a research model aimed at identifying a situation in the past or in the present as it exists. For Scanning purposes, document review method was used in this study. The document review covers the analysis of written materials containing information about the targeted cases. The data obtained from the book through document analysis method were analyzed in line with the descriptive analysis approach. According to this approach, the data obtained are summarized and interpreted according to the previously determined themes. The data can be arranged according to the themes of the research questions, or they can be presented by taking into consideration the questions or dimensions used in the interviews and observation processes. The purpose of such analysis is to present the findings to the reader in an organized and interpreted manner. In this study, there was no sampling path. The translation of Michael Ende's "Momo" by Leman Çalışkan will be studied in accordance with the research. "Momo" is a book translated into nearly thirty languages and read in many parts of the world. A framework for data analysis was created based on the questions created in the light of the conceptual framework. The main categories are "exterior features (design)", "content features" and "educational features". Design specifies dimensions, paper, cover-volume, page layout letters, pictures subcategory; content features are discussed under message, track, plan, characters, language and expression subcategories. In the same way, under the heading of basic educational features, the work has been tested in compliance with the child's developmental characteristics and universal values. It can be said that the study meets the criteria of children's literature at a large extent in terms of the basic elements of the work. Design features are important in the development of children's visual perceptions and their love for the book. Comfortable reading and viewing of the page is a determining factor in the layout of the page. Manuscripts, visuals and gaps on the page should be in an aesthetic balance. The pictures or photos drawn should be of a quality that may be of interest to the child. At the same time, these images have to be linked to the subject and the main idea of the text. This book has these characteristics in this context. Although the book is of a nature to allow the child to turn to the book in terms of binding, the cover picture has been shown not to allow the child to turn to the book. Ende enters into a two-perspective narrative in his work for both children and adults. This book, where adults and children can make separate purchases, highlights the hot and creative side of human values today, where technology is so dominant in human life. While Ende emphasizes the alienation in society, it also addresses sharp criticism. The book contains realistic characters as well as extraordinary events and unrealistic characters. The characters will appeal to the child's dream and attract attention. The main character of the novel, Momo, is a lonely, poor, strange-looking girl. Sometimes she is just like an old sage, and sometimes she is just like a child of purity and naturality. She is a character who knows to be happy with the people around him, speaks to them, listens to their troubles. Momo's struggle against smoke men is addressed to the children's interest. Children are able to find solutions to the characters in the text in the face of the problems they experience and gain information in the face of the events they do not encounter in life. They have the chance to learn through these texts how to deal with problems, how to enjoy beauty. Explaining events, feelings and thoughts in the text according to an order determined by the author creates the editing of the text. In the study, the events are related and intriguing, and they are designed in accordance with the principle of the child's relativity. With the sequence of events that are created in the text, it is explained that time must be lived consciously and to the full. Messages in the text are placed in the texture of the text, giving human-specific sensitivity, allowing the reader to dream. Language/expression is one of the most defining features of children's literature works. The meanings of words are appropriate for children's age. Sentences are generally short and straightforward. In the book a fluent language appropriate for children's reading was used. Children's literature texts should be able to educate children besides entertaining them. In literary works, educational purposes are fed into the texture of the text and transmitted to children. In the analyzed text, educational messages were found to be able to address children and to affect their self-realization.